

KINDERBIJBELVERHALEN: HET ENIGE DOEL IS HET VERHAAL.

Een kleine verantwoording van kinderbijbelverhalen in het onderwijs

*Kinderbijbelverhalen zijn eerder bedoeld
om vragen op te roepen dan om vragen te beantwoorden.
Al te vaak krijgen kinderen deze verhalen te horen
niet omwille van het verhaal zelf,
maar omwille van de boodschap of moraal
die volwassenen zo graag aan kinderen mee willen geven.
De bijbel biedt een schat aan geloofsverhalen,
die op verschillende momenten en verschillende fasen in het leven
op heel verschillende wijzen kunnen en mogen worden verstaan.
Vertrouw erop dat kinderen hun eigen betekenissen vinden.*

Het is een bekend gegeven: 'Wie een kinderbijbel koopt, krijgt de visie van de schrijver er gratis bij'. Kinderbijbels zijn – evenals de oorspronkelijke Bijbelverhalen zelf overigens – getekend door de tijd waarin ze zijn geschreven, en gekleurd door de Godsbeleving van de schrijver(s). Dit is wat deze verhalen zo menselijk maakt en tegelijk ook zo inspirerend.

Het kan wel een hindernis zijn, wanneer kinderen in aanraking komen met deze wonderbaarlijke wereld van verhalen. Al te vaak krijgen kinderen in kerk en onderwijs verhalen te horen niet omwille van het verhaal zelf, maar omwille van de boodschap of moraal die volwassenen er zo graag in willen leggen om aan kinderen mee te geven. Sociaal gewenste thema's als *samen delen, opkomen voor anderen, kiezen voor het goede*, zijn daarbij populair.

De verhalen vertellen echter veel meer dan dit! Het lijkt wel alsof de verhalen bij voorbaat monddood worden gemaakt. Om dit te voorkomen geef ik mensen wel eens het advies: laat de eerste en de laatste zin van het verhaal achterwege. In deze zinnen – vaak later eraan toegevoegd ter verduidelijking voor de lezer – wordt vaak het verhaal ontkracht. Het gaat hier niet meer om het verhaal zelf maar om wat het verhaal voor de schrijver of vertaler is gaan betekenen.

Voor sommigen is dit een reden om de bijbel in het onderwijs gesloten te houden. Veel leerkrachten willen kinderen – terecht – niet één richting opsturen, maar kinderen hun eigen spoor laten ontdekken. Tegen deze mensen zou ik willen zeggen, dat we kinderen ook niet met niets op weg mogen sturen! We moeten ze iets meegeven: materiaal waarop ze zich kunnen oriënteren,

materiaal ook waartegen ze zich eventueel af kunnen zetten. Vertrouw erop dat kinderen zelf hun eigen laatste zin vinden, ook al zal die misschien anders zijn dan jouw laatste zin. En Bijbelverhalen zijn best goed materiaal, ook al hoeven ze lang niet het enige materiaal te zijn.

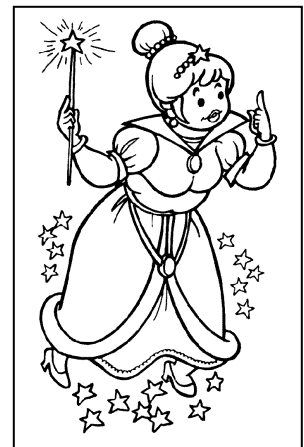
Verhalen

De bijbel biedt een schat aan geloofsverhalen, die op verschillende momenten en verschillende fasen in het leven op heel verschillende wijzen kunnen en mogen worden verstaan. Aanvankelijk zijn het wellicht magische wonderverhalen, maar daar is niets mis mee! Het past bij de wijze waarop jonge kinderen in het leven staan. Later kunnen deze verhalen op hun betekenis en waarheid worden bevraagd: 'Dit kan toch nooit echt zo gebeurd zijn?' Weer later kunnen het verhalen zijn, waarmee jongeren vragen stellen aan hun omgeving, met name ouders en beleidsmakers: 'Wat hebben jullie in hemelsnaam met onze wereld gedaan?' Weer later kunnen deze verhalen kritische vragen aan zichzelf worden, of herkennen ze juist hun eigen worstelingen erin.¹ Maar dit alles wordt alleen dan mogelijk, wanneer kinderen deze verhalen eerst als verhalen hebben mogen leren, zoveel mogelijk zonder een vooraf bepaalde interpretatie of boodschap van volwassenen. Laat ze die zelf maar ontdekken – of niet.

Drie wensen

Verhalen worden op verschillende manieren begrepen, en zowel heel oude als heel jonge mensen kunnen ervan leren, zo schrijft antropologe Catherine Bateson.² Ze illustreert dit met een verhaal over het bekende wensthema.

Een arm echtpaar zit in een armoedig huisje aan een karig avondmaaltje, als er aan de deur wordt geklopt. Een bedelares smeekt om eten. De bedelares wordt binnengelaten en gastvrij aan tafel uitgenodigd. Het weinige dat op tafel ligt, wordt nu met z'n drieën gedeeld. Als alles op is, blijkt de bedelares een toverfee te zijn, die het echtpaar als beloning voor hun gastvrijheid drie wensen aanbiedt. De vrouw, die het amper kan geloven, zegt: 'Ik wou dat er een grote en sappige worst op tafel lag'. De wens gaat meteen in vervulling. De man is boos: 'Wees toch voorzichtig met je wensen. Hing die worst maar aan je neus.' En ook deze wens gaat meteen in vervulling. Dan is er nog één wens over: die móeten ze wel gebruiken om de worst van de neus van de vrouw te verwijderen, zodat alles weer normaal wordt.

¹ Zie hiervoor het artikel 'Geloof groeit', elders op deze website.

² Catherine Bateson (1994), De rol van verhalen in het leren van waarden. In: Lukas van Spengler e.a., *Hoe waarden veranderen. Een leerproces*. Amsterdam: Prometheus.

Bateson vertelt wat dit verhaal haar nu zegt, maar ook hoe ze als kind dit verhaal beleefde. 'Ik kan me herinneren dat ik me als kind voorbereidde voor het geval de goede fee zou komen en mij wensen zou schenken. Het was voor mij nogal duidelijk dat dit echtpaar het bij het verkeerde eind had. Ik herinner me dat ik eerst dacht aan dingen die zou wensen. Ik zou een driewieler wensen – het kon immers wel aan volwassenen worden overgelaten zich om worsten te bekommeren. Het volgende dat ik me realiseerde, is dat ik met de eerste wens tien wensen zou kunnen vragen... Nu ik als volwassene zo over het verhaal pieker, kan ik mij voorstellen dat het echtpaar door deze gebeurtenissen hechter tot elkaar is gekomen. Veel mensen kennen ongetwijfeld dit verhaal of een verhaal dat erop lijkt, maar niemand van ons zou als kind in staat zijn geweest om het als een parabel te zien: bijvoorbeeld dat we in onze moderne consumptiemaatschappij onze voorraden opeten. We kennen het verhaal echter, dus er zijn maar een paar woorden nodig om het ons voor de geest te halen.'

Verhalen die vragen oproepen

De kinderbijbelverhalen die ik probeer te hervertellen, hebben een open en verhalend karakter. Ze zijn eerder bedoeld om vragen op te roepen ('hoe is het mogelijk, wat is hier gebeurd?') dan vragen te beantwoorden. Bijbelse namen krijgen een gezicht, gebeurtenissen worden voorstelbaar maar ook avontuurlijk. Adam en Eva zijn 'menselijke' mensen: wie zou niet van die boom eten? Mozes brengt het er

goed van af, dat hij uit het water wordt gered. En Noach vraagt zich af waarom heel de aarde overstroomt – wie zou dat niet doen?

Verhalen hoeven niet interessant of zo te worden gemaakt, zoals je zo vaak kunt lezen. Ze hebben genoeg vanuit zichzelf te bieden. Ze hoeven, nee: ze mogen zelfs niet worden vertaald naar deze tijd, omdat ze een heel andere wereld oproepen.

De verhalen hebben geen ander doel dan het verhaal zelf, opdat zij voor kinderen 'een kader voor verdere stappen' worden, en niet meer dan dat. In hun verdere groei en geloofsontwikkeling moet blijken wat deze verhalen voor hen kunnen betekenen of hebben betekend.

Marcel Zagers, augustus 2009

(Enkele verhalen zijn zoals een eerdere versie van deze verantwoording verschenen in jaargang negentien van De Roerom)